

Naljakalt nostalgiline, askeetlikult ajastutruu

Raimo Kangro unustatud lavateos „Juku“ on muusikaliselt ja sisuliselt loogilise arenguga teos, kus jätkub põnevust, nalja ja äratundmisrõõmu igas eas vaataja jaoks.

Kas olete kunagi kuulnud Raimo Kangro ooperparafrasi „Uku ja Ecu“? Kui olete piisavalt kogenud inimene, et manustada laulupeoaastal doos eestluse klišeetid pilavat muusikat, või tahate teada, missugusena nägid elu noores Eestis need, kes ei ajanud vahetpidamata puudase Nokia telefoni abil äri, siis kuulake Kangrot. Äratundmisrõõm ja tervistavad naerupahvakud on garanteeritud! Sedasama võib öelda ka teadmistepäeval, 1. septembril esietendunud koguperemuusikali „Juku“ kohta. Tänavu 21. septembril saanuks Raimo Kangro 70aastaseks. Tema loomingule tegi lõpu liiga varane lahkumine 2001. aastal. Kuigi näiteks Kangro 60. sünniaastapäeva mälestuskontserdil kõlas vaid instrumentaalmuusika, on selle isikupärase looja panus meie ooperilukku mitmekesine ja põnev.

Mulle tundub, et ükski teine ooperihelilooja ei ole meie taas verinoore vabariigi kasvuvalusid peegeldanud nii groteskselt ja samal ajal tabavalt. Oopereid ei sünni Eestis isegi praegu rohkem kui üks aastas, Raimo Kangro „Süda“, XX sajandi viimane esietendus Estonias, oli aga üldse esimene Eesti algupärane üle 16 aasta! Eks publikulgi oli enne sajandivahetust tohutult vähe aega ja raha. 1,2 miljonist teatrikülastusest, nagu on kokku loetud näiteks möödunud aasta jooksul, ei osanud siis keegi veel unistadagi. Loominguline leek võib siiski argimurede kiuste põleda eredalt.

Raimo Kangro teosed on üks selle ajastu märke. Tema eriomase, äratuntavalt intensiivse helikeele üks kõige iseloomulikumaid osi on energeetiline rütmipulss, mis ei lase lavategevusel hetkekski peatuda. Kangro on vaimukas tsiteerija, leidlik orkestreerija. Tema tosina lavateose hulgas leidub väga eripalgelisi: rokkooper „Põhjaneitsi“, mis, muide, on samuti novembris taas lavale jõudmas, teleooper „Sensatsioon“, süvapsühholoogiline ooper „Ohver“ ja juba mainitud viimane ooper, absurdi kalduv „Süda“. Kuna ooper on mitme inimese looming, siis ei oleks need teosed kindlasti kukkunud välja sama õnnestunult, kui tema kõrval poleks olnud niivõrd tundlikku, vaimukat ja parimas mõttes dramaturgilise käsitööoskusega libretisti nagu Leelo Tungal. Vaid frankensteinliku „Südame“ tekst pärineb helilooja-kirjanikupaari tütarde Maarja ja Kirke Kangro sulest.

Üsnagi kaaluka osa Kangro vokaalloomingust moodustavad just lastele kirjutatud teosed ja seni oli üks neist, muusikal „Juku“, jäänud sahtlisse oma aega ootama. 1998. aastal pidi selle Vanemuises lavastama Liis Kolle, aga miskipärast oli toonane juhtkond teose suhtes skeptiline ja esiettekanne jäi ära.

Sirp

20.09.2019

Anne Aavik

9000

[24 25](#)

Ooper

Mäletatavasti oli üleminekuajal teater suurtes majanduslikes raskustes ja olgugi et 1994. aastast hakkas olukord paranema, ei tahetud ehk uue teosega riskida. Muidugi, kui kõrvutada „Juku“ muusikat mõne teise Raimo Kangro teosega, siis ei sära muusikaline huumorimeel sama eredalt, nagu kohtame seda sel perioodil loodud parafrasoooperis „Uku ja Ecu“. Ometi, kui mõtlen viimase viie aasta jooksul Eestis esiettekandele tulnud lasteoooperite ja -muusikalide peale, läheb „Jukule“ mõeldes põial püsti. See on nii muusikaliselt kui ka sisuliselt loogilise arenguga teos, kus jätkub põnevust, nalja ja äratundmisrõõmu tõesti igas eas vaataja jaoks.

Ekskursioon kahekümne aasta taha algab juba enne etendust. Kreenholmi sissepääsu otsides eksime ära tellismajade hoovi, kus seisavad veel needsamad pesukuivatuspuud, mida mäletan oma lapsepõlve Tallinna õuedest (nüüdseks on need asendunud moodsate mänguväljakutega). See ei ole dekoratsioon, vaid reaalsus, et neil puudel kuivavad ses õues täpselt samad käterätikud ja voodipesu, mida mäletan lapsepõlvest. Olid ju need nõukaaja pärandusena 1990ndatel alles veel kõigil kokkuvõetlikel perenaistel. Narvas leiab selle kadunud ajastu eest veel nii kohvikutes kui ka hooldamata tänavatel. See on ühtaegu ilus ja kurb - nagu ka Kreenholmi võimsate vaadetega hiigelkompleks, kus lõhnab varasügisel järele. Langenud hiiglaste rüpes - XIX sajandil oli see aastaid Euroopa suurim tekstiilivabrik - on ooperitelgile sobiv paik, olgugi et seal müüride vahel mõjub see armsalt pisikesena.

Kangro muusika teeb selle veel kodusemaks. Tema partituuris kuuleme viiteid ammu meie kodusid täitnud helidele (oli see nüüd „Dallas“ või „Dünastia“?). Seebikate maailmas elav Juku ema (Sigrid Mutso) on kui üldistus 1990ndate lõpu perenaistest, kes suutsid halli argielu taluda vaid Manuela ja Riccardo surematu armastuse valgel. „¿Por que, mi amor?“ Koolilaste lemmiknali sellest ajast oli: „Rosa, ma pean sulle avaldama saladuse: ma ei ole sinu tütar, vaid hoopis vanaisa!“ Kodu vallutanud seriaalitegelaste hingeelust teadsid lapsed toona rohkem kui oma vanematest, kel oli sageli kolm töökohta korraga.

Kuigi Üle-eestilise Noorte Sümfooniaorkestri dirigendi Jüri-Ruut Kanguri juhatusel oleks ehk võinud leida sellest muusikast veelgi enam nüansse, ei saa välietendustel kunagi kindel olla, kui palju moondub kõlapilt võimenduse tõttu. Eks seda saa teha ka mitut moodi. Birgitta ja Saaremaa ooperifestival on viimaste aastatega kehtestanud kõrge standardi ja kõrv on seal ära hellitatud. Seal keerab nuppu mees, kes tõesti väärib toonmeistri nime - ületamatu Tanel Klesment. Narva noorel ooperifestivalil olid puldis väiksema kogemusega tegijad ja seda oli kahjuks kuulda. Etenduse algul häiris väga kõnetekstide ja muusika ühesugune võimendamine, mis raskendas sisust arusaamist. Mikrofoniproovi nagu poleks

olnudki: Atlan Karbi professor Juurika mürisev bariton tegi teistele häälele tuule alla. Õnneks olid külgedele kuvatud subtiitrid, aga vaid vene keeles. Lihtsalt kahju, et osa nalju läks kaduma. Siiski oli lugu võimalik jälgida. Selle tõestuseks märkasin esimesel vaheajal kohvikulauas laste seltskonda, kes telefoni näppimise asemel keskendunult arutas, kes ikkagi on Juku pärisisa. Paljud lahkusid küll enne etenduse lõppu proosalisel põhjusel: iseenesest mõistliku pikkusega etendus oli venitatud kahe vaheajaga üle kolme tunni ja lapsed lihtsalt ei suuda nii kaua paigal püsida. Ühe vaheaja oleks saanud lahendada eesriide ettetõmbamisega, aga tuleb endale aru anda, et kõike korruga ei saa. Publikuvaesesse Narva ooperitelgi püstitamine oli juba ise tõeline Heraklese vägitükk. Selle on üksinda enda peale võtnud Narva päritolu laulja Julia Savitskaja, kelle kadestusväärse optimismi najal toimub see festival juba neljandat aastat ning edeneb pisitasa ja visalt. Askeetlik, aga meeldiv oli ka väikese lava kujundus (Igor Ziko), mis meenutas lastekunstikooli maalinäitust. Kalle Aasamäe kostüümid ei jooninud niivõrd alla üheksakümnendaid, kuivõrd toetasid tegelaskujude eristumist. Lavastaja Andrus Vaarik oli lauljatega teinud tubli näitejuhitööd. Kammerlik lava paistab talle sobivat ja kitsukesest jooksuruumist hoolimata said noored tegelased parajalt möllata.

Lavastuse suur õnnestumine on kindlasti Estonia ansamblisse kuuluva metsosoprani Juuli Lille kutsumine Juku ossa. Lill on suure amplituudiga karakternäitleja, kes mängis teismelise poisi usutavaks nii vokaalse intonatsiooni kui ka paindliku liikumise abil.

Ajastule tüüpilised tegelased olid nii iga päev uue puudega esinev kerjus (Oliver Kuusik) kui ka Laura Pöldvere mustas nahas mafiooso. Isa (Martin Lume) oli samuti otse elust, vehkis püksirihmaga ja andis Jukule võimaluse kalambuuiritseda: „Ära löö last, parem röögi emaga!“

Etenduse edenedes paranes võimendus või siis harjus kõrv, aga tekstid kõlasid selgemana. Tungal on mõnuga klassikuid parafraseerinud. Ajastut markeerib ehk kõige paremini koor „Kiire“, kus pintsaklipslased asjalikult ringi traavivad, tegemata väljagi poisi teeküsimisest („Aksiad langesid praegu!“) või paljaksröövimisest. „Kiire, kiire, aeg on raha!“ mängib „Nukitsamehe“ filmi Viidingu laulutekstidega, kus raha võim on suur ja igavene, aga samal ajal on kodu nii imeline tavaline paik. „Oh, Mercedes, mu Mercedes, miks sinu silmad on nii kurvad?“ küsib kerjus ristikivilikult.

Poliitikas oli aeg, kui igal korralikul ministril vedeles kapis mõni luukere - olgu punamineviku või altkämaksuks saadud dollaripakkidena. Eluvõõras geenius professor Juurikas (Atlan Karp) aga lohutab: „Ei ole mingi patt see, kui kapis on skelett!“ Kui Juku naksakale Pillele (Angelika Mikk) tunnistab, et emast on paljas kont alles jäänud, selgitab tüdruk talle, et seda nimetatakse kaalujälgimiseks. Tõepoolest, praegune käibeväljend tuli eesti

keelde otsetõlkena Ameerika dieediliikumisest Weight Watchers, mis sai siinmail populaarseks 1990ndatel. Leiab ka ettenägelikke viiteid tänastele probleemidele - näiteks „Laul mitmekesisusest“. Metsikuid üheksakümnendaid meenutada on moodne ja mõnus. Vaid seda on raske ette kujutada, milliseid teemasid oleks Raimo Kangro käsitleanud oma lavateostes praegu, sest sajandivahetusega võrreldes elame praegu ju üsna igavalt korralikus riigis. Võib-olla annab sellele vastuse heliloojat meenutav vestlusring 21. septembril Eesti muusika- ja teatriakadeemias. Vestlusele järgneb ka kontsert. Meenutagem ja (taas)avastagem!

"Ükski teine ooperihelilooja peale Raimo Kangro ei ole meie taas verinoore vabariigi kasvupalusid peegeldanud nii groteskselt ja tabavalt."

Muusikal „Juku“ 8. IX (esiettekanne 1. IX) Kreenholmi manufaktuuri ooperitelgis Narva ooperipäevadel „ContempArt“ (28. VIII - 12. IX). Helilooja Raimo Kangro, libretist Leelo Tungal, dirigent ja muusikajuht Jüri-Ruut Kangur, lavastaja Andrus Vaarik, kostüümikunstnik Kalle Aasamäe, stsenograaf Igor Ziko. Osades Juuli Lill (Juku), Sigrid Mutso (ema), Martin Lume (isa), Angelika Mikk (Pille), Laura Põldvere (mafiooso), Oliver Kuusik (Jakob/kerjus), Atlan Karp (Juurikas), Elo-Maarja Trumm (Alfi), kammerkoor Solare (dirigent Ene Üleoja), kooristuudio So-La-Re noortekoor, Releve Dance Studio (juhendaja Jekaterina Maksimovitš), Üle-eestiline Noorte Sümfooniaorkester. „Ei ole mingi patt see, kui kapis on skelett!“ lohutab eluvõõras professor Juurikas (Atlan Karp) Raimo Kangro muusikalis „Juku“ nimategelast (Juuli Lill). Ilja Smirnov

Anne Aavik